

**ДАТА-ЖУРНАЛИСТИКА
ҚӘНИГЕЛИККЕ ДӘСЛЕПКИ
ҚӘДЕМИН ТАСЛАП
АТЫРҒАНЛАР УШЫН
ӘМЕЛИЙ КУРСҚА**

ӘСБАПЛАР ТОПЛАМЫ

Дүзиўшилер:
Дарья Османова ҳәм Эмиль Фахреев

Билимлендириў, илим хэм мәденият мәселелери бойынша Бирлескен Миллетлер Шөлкеми (7, Place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, France) хэм ЮНЕСКОның Өзбекстадағы Ўжилханасы (Өзбекстан, 100037, Ташкент қ., Әмир Темур көшеси, 4-Ц, 1-жай) тәрeпинен басып шығарылды.

Қолланбада қолланылған атамалар хэм усынылған материаллар ЮНЕСКО тәрeпинен бирде-бир мәмлекет, аймақ, қала ямаса олардың тийисли басқарыў шөлкемлери, сондай-ақ, шеклеўлер ямаса шегара сызықларының ҳуқықый статусына билдирилген пикир деп есапланбайды.

Усы китапта билдирилген көз-қараслар хэм де пикирлер бойынша авторлар жуўапкер. Олардың көз-қараслары ЮНЕСКОның рәсмий позициясына туўры келмеўи мүмкин хэм Шөлкемге ҳеш кандай жуўапкершилик жүклемейди.

Қолланба Уллы Британияның Өзбекстандағы елшиханасының техникалық жәрдеминде таярланды. Қолланбадағы материаллар Елшихананың рәсмий көз-қарасларын билдирмейди.

КИРИСИҮ

Журналистика жеделлик пенен трансформацияланып атырған информациялық кеңілікте өзгеріп атыр. Хәтте ең әхмийетли, саўатлы хәм өткир текстлер де итибарға алынбай қалыўы мүмкин. Онлайн режиминде ислеитүғын социаллық тармақлар, блоглар, оқыўшыға болып өткен ўақыя ҳаққында информацияны қас қағым ўақытта жеткерип бериўи мүмкин. Керексиз болып қалыўды қәлемейтүғын заманагөй журналист өзін көрсетиў ушын жаңа имканиятлар излемекте. Солай етип, ашық мағлыўматларды топлайтүғын хәм оларды жарқын хәм түсиникли визуал өним көринисинде усынатүғын мағлыўматлар журналистикасы (дата-журналистика) пайда болды. Ашық мағлыўматлар хәм ашық бағдарламалық тәмийнат жаңа мүмкиншиликлерди береді. Мағлыўматларды визуал көринисте усынатүғын көплеген әжайып хәм қызықлы жойбарлар пайда болмақта. Атап айтқанда, бунда пүткил компаниялар хәм өз алдына жойбарлар кәнигелеспекте: Periscope (АҚШ) яки Меркатор (Россия) хәм бийғәрез изертлеўшилер, мәселен, Руслан Еникеев хәм оның «Карта Интернета»сы, bevisualmag.ru. Дата-журналистика қалайынша танымалы болмақта? Бул салыстырмалы жағдай. Бул әжайып хәм жаңаша билим дәреги. Бул жәмийетлик әхмийетке ийе. Интернет хәм технологиялар хәзирги күн адамының өмирине тереңнен кирип барды хәм жүдә үлкен көлемдеги хәр қыйлы информацияларды бермекте. Журналистика мағлыўматларға тийкарланыўды баслады, себеби олар хақыйқаттан да көп хәм хәр түрли. Бул тек статистикалық мағлыўматлар емес – миграциялар, кеселликлер, сиясий сайлаўлар, қаржылық есабатлар хәм басқалар хаққындағы мағлыўматлар. Санлы усыл менен фотографияны, видеоны, аудионы жазып алыў мүмкин. Ал, санлар «сөйлей» алады хәм оларды визуализация етиў мүмкин.

Дата-журналистика кәнигеликке дәслепки кәдемін таслап атырғанлар ушын әмелий курс материалына тийкар болған оқыўшыларға мағлыўматлар журналистикасы хаққында түсиник береді, тийкарғы бағдарларды түсиндиреди, кураллар хаққында айтады, қандай ислеўин басқышпа-басқыш үйрениў имканиятын береді, өз қолың менен датаны жаратыўды, керекли бағдарламаларды орнатыў, мағлыўматларды визуализация етиў хәм олардың хызметинен пайдаланыў, дата-тарийхқа қадақлаўды үйретеди.

1-ТАПСЫРМА.

DATA-материалдың тийкарғы сапасын анықлаң.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

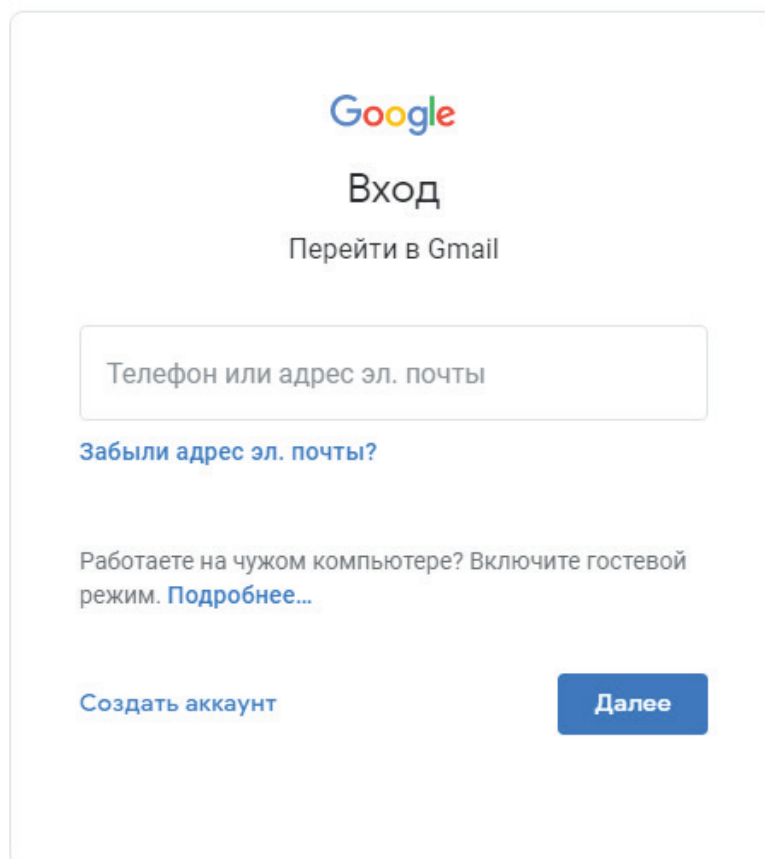
5. _____

2-ТАПСЫРМА.

Googledan электрон қутыға дизимге алының, ізбе-из алгоритмди жазың:

1-кәдем.

mail.google.com сайтына кириң хәм «Создать аккаунт» силтемесин басың.

Google

Вход

Перейти в Gmail

Телефон или адрес эл. почты

[Забыли адрес эл. почты?](#)

Работаете на чужом компьютере? Включите гостевой режим. [Подробнее...](#)

[Создать аккаунт](#) [Далее](#)

2-қәдем.

Экранда барлық майданын толтырыу керек болған регистрация формасы пайда болады:

Google

Создайте аккаунт Google

Перейти в Gmail

Имя: Тошмат

Фамилия: Эшматов

Имя пользователя: toshmat.eshmatov @gmail.com

Можно использовать буквы латинского алфавита, цифры и точки.

Пароль: Подтвердить:

Пароль должен содержать не менее восьми знаков, включать буквы, цифры и специальные символы

Войти Далее

- Исми хәм фамилияңды көрсет.
- Пайдаланыўшының атын ойлап тап (латынша ҳәриплер, санлар, ноқатлар бола береді). Егер қәлеген логин бәнт болса, система сизге қолланыў мүмкин болған басқа уқсас логинлерди усынады.
- Пароль қойың. Бул жерде сондай символларды таўып қойыў керек, үшінши шахс оны таба алмастай болыўы керек.

Добро пожаловать в Google

 tosmat.eshmatov@gmail.com

Ваш номер телефона не виден другим пользователям. Он используется только для защиты аккаунта.

Он поможет нам защитить ваш аккаунт

День: Месяц: Год:

Дата рождения

Пол:

- Туўылған сәненди кирит.
- Жынысыңды көрсет.
- Телефон номериңди хәм резервтеги электрон қутыңның (егер бар болса) мәнзилин көрсет.

- Кодты тастыйықла*.
- Жасайтуғын мәмлекетинди таңла.
- Google сырлылық сиясатын қабыл ет.

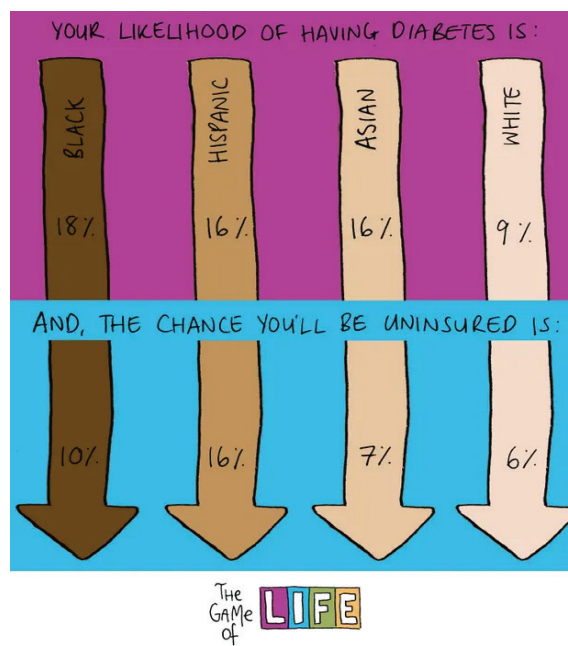
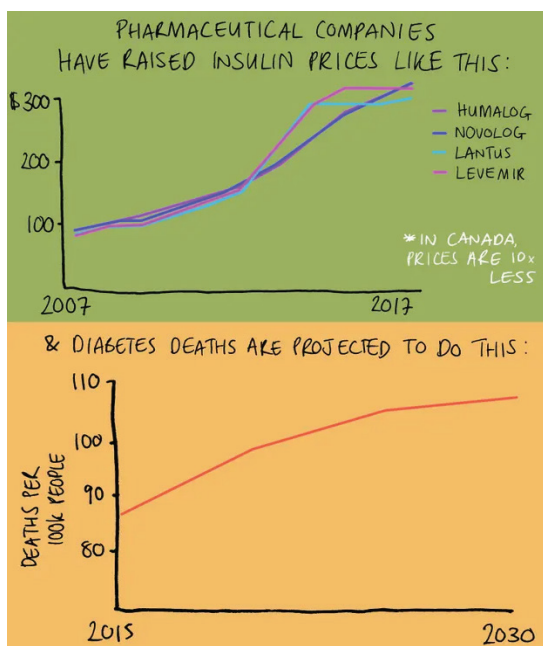
Процесс жуўмақланғаннан кейин, экранда қуты жаратылғанлығын билдиретуғын ескертиў пайда болады.

3-ТАПСЫРМА.

Guardian материалын талқылаң. Оны data-материал деп есаплаў мүмкин бе? Оны қайсы өлшем бойынша дата категориясына киргизиў мүмкин, ал қайсысы бойынша жоқ.

<https://www.theguardian.com/us-news/datablog/2019/jul/14/diabetes-insulin-mona-chalabi-data-blog> (төменде материалдың аўдармасы)

Инсулиннің баҳасы өсиўде – диабеттен қыйналыўшы америкалылар да хәммеден бетер азап шекпекте.

Ақ тәнлилерге қарағанда қара тәнлилер, латын америкалылар хәм азиялықлар диабетке шалыныў итималы көбирек хәм олардың қамсызландырыў имканияты кемирек.

Фармацевтика санааты АҚШ экономикасының ең дәрәматлы тараўынан. Дәрәматты қадағалаў хәм ашкөзлик компанияларды инсулиннің баҳасын көтериўге мәжбүр етти. Инсулинди диабет пенен аўыратуғын 7 млн америкалы қолланады. Мемфис емлеўханасы өз хызметкерлерин төленбеген медициналық төлемлери ушын судқа бермекте.

Толығырақ:

Қоспа Штатлардағы қара тәнлилер, латын америкалылар хәм азиялы үлкен жастағы адамларда ақлардан көре диабетке шалыныў итималы көбирек. Дәри-дармақ баҳасы қымбатлаған

* Дизимнен өтиўди тастыйықлаў көрсетилген телефон номерине жиберилетуғын сырлы кодты киргизиў арқалы әмелге асырылады.

4-ТАПСЫРМА.

Усы материалдағы кестелер түрін санаң:

1-кесте _____

2-кесте _____

3-кесте _____

5-ТАПСЫРМА.

Anhor.uz материалын үйрениң, оны data-журналистикаға жатқара аламыз ба? Қандай өлшемлер бойынша?

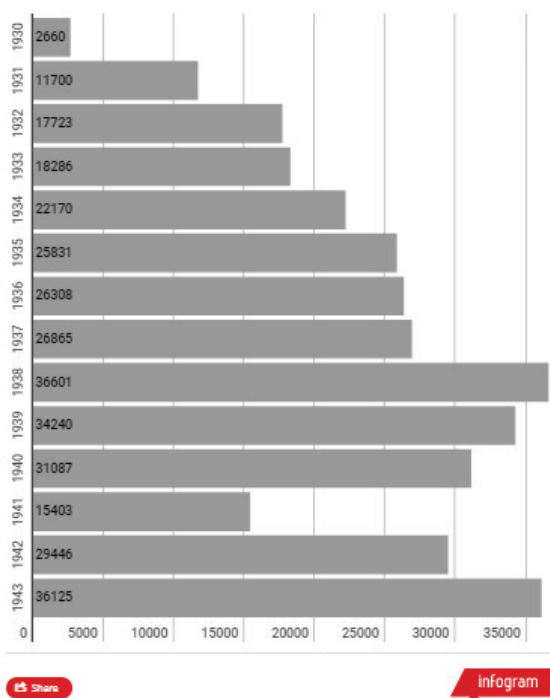
(<https://anhor.uz/history/skolyko-zaklyuchennih-trudilosy-v-lagere-uzbekskoy-ssr>)

Орта Азияда мәжбүрий мийнет лагері 1930-жылда СССРдің узақ аймақларын колониясына айландырыў хәм тәбийий байлықларынан пайдаланыў ушын тутқындардың мийнетинен пайдаланыў хаққындағы хукимет қарарына тийкар шөлкемлестирилген. Лагер басшылығы Өзбекстан ССРнің Ташкент қаласында жайласқан.

Оператив командалықта Орта Азия лагері Бирлескен Мәмлекетлик сиясий басқармасының Орайлық Азия хәм УЛАГ бойынша Толық хуқықлы ўәкилханасына, кейин НКВДның ГУЛАГына бойсынды хәм ақырында ол Өзбекстан ССР НКВДсының мәжбүрий мийнет лагері хәм колониялары (УИТЛК) бөлиmine тапсырылды.

1939-жыл 29-июльде лагер Орта Азия ИТЛ уйымы хәм Өзбекстан ССР НКВД колониялары сыпатында қайта шөлкемлестирилди. 1943-жылда Орта Азия лагері жабылды. Бул жерде ушлап турылғанлардың максимал саны 1938-жыл 1-январьда есапқа алынған хәм 33 936 адамды қураған. Лагердеги тутқындардың мийнетинен совхозлардағы аўыл хожалық жумысларында (тийкарынан пахташылықта), пахта тазалаў заводларында, лагердеги өз кәрханаларында, мелиоратив жумысларда хәм халық тутыныўы товарларын ислеп шығарыўда пайдаланылған. 1930-жылда қамақ лагерлери Арал тенизинде суў транспортында жүклерди түсириў жумысларын да әмелге асырды.

Инфографика: Өзбекстан ССРының лагеринде қанша тутқындар жумысқа жегилди?

data-материал екенлигине дәлил	data-материал емеслигине дәлил

6-ТАПСЫРМА.

Материалда келтирилген диаграмманың өзіншеліклерін санаң. _____

7-ТАПСЫРМА.

Тексеріушілік хәм data-журналистика сапалық өзіншеліклерін белгілең.

	data-журналистика	Журналистлик тексеріу
Изертлеу азырақ үйренілген, жабық яки пұқта жабылған тема.		
Жұмыс барысында белгили структуралардың сизди қызықтыратуғын информацияны беріуге деген интасызлығын жеңіу керек		
Жаңа жуўмақлар шығарыу ушын жаңа мағлыұматларды алыу яки әллеқашан белгили болған мағлыұматларды улыұмаластырыу		
Сырларды әшкар етиу яки хәмме индемей турған мәселелерди ашыу		
Дыққатлы болың, пикирлер, фактлер хәм ўақыяларды тексерің		

Дәрек мәмлекетлик яки жеке меншик сектордың рәсми мағлыұматлары болып, олар «ашық көринисте» жасырынған.		
Сондай-ақ, түсиндириұ, тереңлестирилген яки жойбар журналистикасы деп аталады.		

8-ТАПСЫРМА.

Клик-бейт атама – (ингл. Clickbait click «шертиұ» + bait «олжа») — веб-контентти тәрийплейтуғын атама болып, оның мақсети онлайн реклама арқалы дәрамаат алыұ, әсиресе мағлыұматлардың сапасы яки анықлығына зыян жеткерий.

Базы жағдайларда дәрамаат алыұ тийкарғы мақсет емес. Клик санын көбейтиұ хәм Интернет, әсиресе, социаллық тармақлар арқалы материаллардың тарқалыұын хошаметлеұ ушын дәбдебели атамалар яки тартымлы сұұретлерден пайдаланылады. Мақсет, мазмунды ең жақсы тәризде жеткерий емес, ал пайдаланыұшылардың максимал санын материал менен бетке киргизиұлерге исендириұ болғанлығы. Клик атамалары әдетте жаңалықлар темасының әхмийетине жетерлише әхмийет бермейди хәм жалғанға жол қояды. Кликбайт зыянлы бағдарламаларды тарқатыұ куралы сыпатында да хызмет етиұи мүмкин.

Келтирилген усылларда қолланылатуғын кликбейт-атамаларға мысаллар келтирин.

Сырды бөлисиұ ұәдеси, белгили мағлыұмат пайда келтиреди	
Оқыұшы менен сәұбет туйғысын жаратыұ ушын силтеұ алмасықларынан (бул, мыналар, усылар) пайдаланыұ	
Атаманы оқыұшыны қызықтыратуғын, лекин жаңалықтың мәнисин ашып бермейтуғын тәризде курыұ	
оқыұшыға «сен» (на «ты») деп мүрәжат етиұ	
оқыұшының кеұилин қалдыратуғын ямаса эмоционал жуұап туұдыратуғын қарама-қайшылық.	
Оқыұшыны таң қалдыратуғын гәплерди қолланыұ («Айтсам, исенбейсиз...!»), «Сиз хеш қашан ойламайсыз ...» хәм т.б.)	
ноқатлар, сораұ белгилери хәм үндеұ белгилерин тегис пайдаланбаұ	
жарқын эпитетлердиң көплиги	

гиперболизация, сыпатланған мәнісін асыра айтыу	
күнделікли сөйлеуден алынған сөз дизбеклерін фразеологиялық атамаларға қосыу	
Таң қалдырыуды беретұғын толық емес гәплер	
буйрық мейили	
белгили адам хаққында болған өлим яки бақытсызлық тууралы жалған силтемелер	
пайда тууралы үәде: оңай ақша табыу, тегин яки өте арзан товарлар, үлкен тежеу.	

9-ТАПСЫРМА.

Хәр бир информация дәреги астындағы мысалларды табың. Дәрекке исенимлик дәрежесин 5 баллық шкалада баҳалаң.

Рәсмий		
Лаўазымлы шахс		
Баспасөз хызметкерлери		
МКШ (мәмлекетлик емес коммерциялық емес шөлкемлер) үәкиллери		
Компаниялар директорлары		
Жәмийетлик сиясатшылар		
Экспертлер		
Рәсмий емес		
Гүүалар хәм көзи менен көргенлер		
Жоғалтқанлар		
Қатнасыушылар хәм белсендилер		
«Бурынғы ислеп кеткенлер»		
Инсайдерлер		

10-ТАПСЫРМА.

1821-жылғы биринши data-материал менен хәзирги күнги инфографика түрин салыстырың. Оларда қандай ұқсаслық хәм өзгешелик бар? Бүгинги күнги медиакөңликте мағлыұматларды узатыуда қандай өзгешеликлер хәм тенденциялар бар екенлигин белгилей аласыз.

south end of Edge-hill. In its progress it knocked down several workmen, most of whom was severely affected in the back of the head, that for fear he had recourse to bleeding; and a child in a garden had her arm suddenly lifted up by its effect, and she it was bound for some time after. The workman of Mr. Duff was struck on the arm whilst on the job, but was severely lacerated. A lady near Linton, who was sewing at the time, felt in the furnace in contact with the needle a sensation resembling that of a slight electric spark. The electric fluid entered the house of Mrs. Clark, in Edge Vale, where its progress was not less alarming to the inmates, then destructive to the potatoes; and we have never heard of a more surprising escape than that of the several individuals who passed in a house, of which almost every room bears testimony of the ravages of the malevolent element. It appears probable, from an examination of the apartments which the fluid has made, and the direction in which the bricks, tiles, &c. have been forced, that, attracted by the iron railing in front of the house, it entered the wall on one side the door, where it has shattered the bricks, torn to pieces the usual and brick-work between the door-pillar and the arch-way of the door; lifted the boards on the eave which the iron railing is passing, bearing part of the frame, and leaving a black mass on the joint-work; thence it passed up through the arch door, splitting the bricks and the stone at the bottom of the inside window, the glass of which was shattered by splinters, and the whole frame disintegrated and forced into the house. Over the window it forced, in its way to the roof, a large hole, above which the next appears exactly as if flames had burned from it. Its course appears next to have been towards the chimney; the cone was shattered to pieces; the ridge stones displaced; many bricks and much cement torn from the wall; and the lead in many places forced up. It probably reached the room below by the chimney. In the lower room the stove, plaster and paper are in several places broken, and the lead, as if scorching its way out, scorched the glazing of the chimney glass, and peeled the top ornaments, but did not detach the polished iron-work, just below. His reports of glass were driven out to this room. In the room above, in one corner, stood a bundle of tools, to which it made its way; perhaps from the chimney, between the lattice and the wall, as it forced off the plaster, and set a quantity of it against a chest of drawers, where we readily got distinct, evidently walk

DAY SCHOOLS.—Establishments.		Boys	Girls	Total	Ann. Exp.	Remarks.
Grammar School	125	125	100	225) Taught, clothed and boarded. Funds arising from Sacramental Offerings. (Supposed) — Taught and clothed. (Supposed) — Taught, clothed and boarded. by Voluntary Subscription.
The Court date	85	85	80	165	
Green Court date	50	50	50	150	
Collegiate Church date	50	50	50	150	
Streets date	10	10	10	30	
St. Mary's date	12	12	21	35	
St. John's date	9	9	9	27	
St. Paul's date	29	29	29	87	
Ladies' Jubilee	30	30	30	90	
Black King-street	31	31	31	93	
St. Andrew's, Grosvenor-street	191	119	312	600) Voluntary Subscription, and Collections at Churches.
St. Paul's, Fleet-street, Surrey	200	170	370	
.....	651	301	952	1410	
Jubilees.						
Leicester Square, Marshall-st.	409	205	617	400) Voluntary Subscription. (These date date
University Square, Horse-street	33	33	50	
Leicester-st.	190	121	319	104	
.....	699	291	990	1504	
SUNDAY SCHOOLS.—Establishments.						
Collegiate Church, St. Giles Hill	201	205	406) This is, perhaps, the largest School in the Kingdom. It cost about £7,200, of which £212 9 10 was contributed in small sums by the Teachers and Scholars.	
St. Anne's, Black King-street	50	56	106		
St. Mary's, Park South Parade	120	110	230		
St. Paul's, Grosvenor-street	150	169	319		
Turner-street	68	21	130		
Turner-street	121	291	412		
St. George's, St. George's-street	148	119	267		
St. John's, St. John's-street	118	112	230		
St. James's, St. James's-street	190	190	380		
St. Michael's, Miller-street	224	252	476		
St. Peter's, Jackson's-row	130	130	260		
St. Clement's and St. Luke's, Horse-street	323	1071	1394		
St. Stephen's, Wood-street	181	297	478		
St. Martin's, Wood-street	139	201	340		
St. John's, Wood-street	220	300	520		
St. John's, Wood-street	142	191	333		
St. John's, Wood-street	102	110	212		
.....	3121	4213	7334		

11, June 9, at 10, at Guildhall, London. A Natives, Yoniamus and Jansell, Theropore street.

MR. J. Matthews, of Kensington, in the county of Middlesex, groom, d. c. 1 May 18, 19, June 9, 12, at Guildhall, London. Also Messrs. Old (Heckles and Little), Thropport-street.

MRS. Thomas, and John Daniel Payne, of Cat (Lancaster), in the city of London, warehousemen d. c. 1 May 3, 11, June 9, at 11, at Guildhall, London. Also Messrs. Thompson, in the county of York, groom, he driver, d. c. 1 May 11, 12, June 9, at 11, at Dog and Lamb Tavern, King's-cross Hall, St. Wandley, 18th.

Mrs. W. Taylor, in the county of Kent, previous-merchant, d. c. 1 May 17, June 9, at 11, at the George Inn, Liverpool. Mr. Brown, Liverpool.

WARD Joseph, late of Bury, in the county of Oxford, (but now a prisoner in the King's Bench prison, Bury, d. c. 1 May 3, 13, June 9, 12, at Guildhall, London. Also Messrs. F. and Maudry, Bury.

WHITNEY Robert and Henry Wharton, of Li (Crosby, in the county of Lancaster, joiner; home-computer, late expounder in trade, 1, 1, 19, June 9, at 11, at the George Inn, Liverpool. Also Mr. Hodgson, Liverpool.

MR. H. C. DAVIS, of Frinton-on-Sea, Essex, in the county of Surrey, master-mariner, d. c. 1 May 3, at 10, May 12, at 10, June 9, at 10, at Guildhall, London.

Messrs. Paterson and Peck, Old Broad-street, 18th.

MAY 22. MARRIAGE & BIRTHS. London, march.

20. J. Davis, Shrewsbury, Assessor.
21. W. Berkeley, Manchester, tailor.
22. W. and A. Coppe, Wood, draper.
23. W. Burre, Ketter, draper and tailor.
24. J. B. Schmeisser, London, judge-at-law.
25. J. Loy, London, warehouseman.
26. T. Cauley, Liverpool, feather-merchant.
27. J. Williams, London, draper.
28. J. H. Schmeisser, London, judge-at-law.

Jane A. Ryder, at Nambyth, London, nurse-woman.

BIRTHS OF PARISHIONERS.

John Harrison and Brooker, Newcastle, coal-merchant, = Widow Walsh and Sons, Manchester common carrier. — Geo. Rowlands and Co, St

(1821-жылгы The Guardian материаллары)

11-ТАПСЫРМА.

Мағлыўматлар базасының миллий базаларын көрин. Олар қандай тараўларға тийисли, бийпул ма яки пуллы ма, жүклеп алыўға бола ма, талқылаң. Кестениң ақырғы бағанасына нәтижесин жазың.

Атамасы	Уйым	URL	Өзиншелиги
НХХ (норматив ҳуқықый ҳужжетлер) ды талқылаў базасы	Хүкімет	www.regulation.gov.uz	
Ашық бюджет	Қаржы министрлиги	www.openbudget.uz	
Нызамшылық базасы	Әдиллик министрлиги	www.lex.uz	
Мәмлекет бойынша рәсми статистика	Статистика мәмлекетлик комитети	www.stat.uz	

Мамлекетлик сатып алыулар	Қаржы министрлиги	www.xarid.uz	
Денсаулықты сақлау бойынша реестрлер (дәри-дармақлар, компаниялар хәм т.б.)	Денсаулықты сақлау министрлиги	www.minzdrav.uz/services/registry	
Денсаулықты сақлау бойынша статистика (аз-маз)	Денсаулықты сақлау министрлиги	www.minzdrav.uz/services/facts.php	
Суд хуқимлери бойынша банк	Жоқарғы суд	www.public.sud.uz/	

12-ТАПСЫРМА.

Халықаралық мағлыұматлар базасын талқылаң. Өзбекстан Республикасына байланысы бар дата-тармақларды табың. Олардағы өзіншеліклерди белгиледиң?

<http://data.un.org/>-БМТ маълумотлар базаси

<https://databank.worldbank.org/home.aspx> – Жаҳон Банки

Дата-тармақлардың атамаларын төмендеги қатарларға жазың:

13-ТАПСЫРМА.

Силтеме бойынша хујжетлерде келтириген дататармақларды талқылаң. Усы дататармақларды 5 жұлдызлы рейтинг бойынша баҳалаң.

Жууапларды тийкарлаң.

<https://stat.uz/ru/164-ofytsyalnaia-statystyka-ru/6582-ekologiya2>

http://web.stat.uz/open_data/ru/20.2%20OD_Emissions_rus.pdf

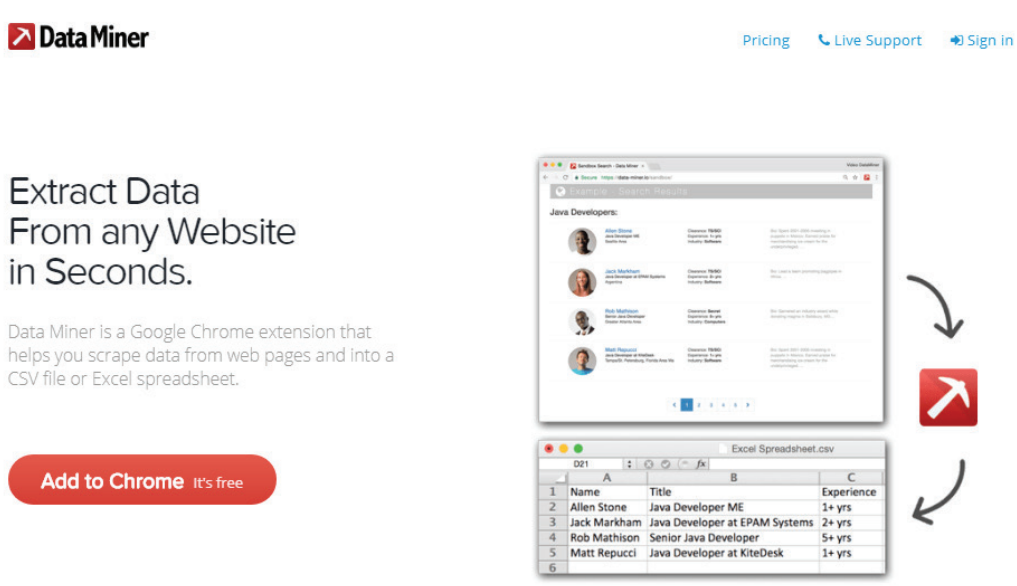
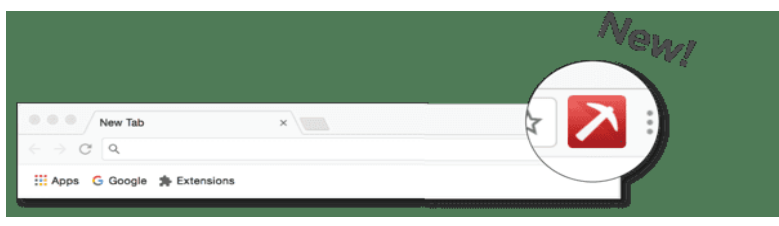
14-ТАПСЫРМА.

Хэр түрли форматларда дурыс рәсмийлестириү мысалларын келтириң.

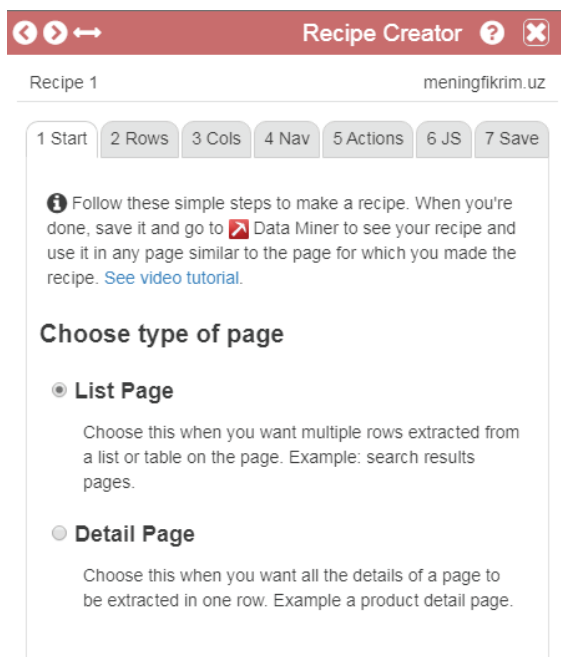
Мағлыұматлар форматы	
Улыұма	
Санлы	
Пайызлы	
Сәне	
Қаржылай	

15-ТАПСЫРМА.

Скрейпинг – веб-беттен мағлыұматларды алыў. Хәрекетлерди to do list те толтырың.

To do list ти ашың.	✓																								
<p>Google Chrome – Data-miner.io ушын кеңислик орнатың.</p> <p>The screenshot shows the Data Miner website with a red 'Add to Chrome' button. To the right, a diagram shows a browser window with search results for 'Java Developers' and an arrow pointing to an 'Excel Spreadsheet.csv' window containing a table of developer information.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>1</th> <th>Name</th> <th>Title</th> <th>Experience</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2</td> <td>Allen Stone</td> <td>Java Developer ME</td> <td>1+ yrs</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>Jack Markham</td> <td>Java Developer at EPAM Systems</td> <td>2+ yrs</td> </tr> <tr> <td>4</td> <td>Rob Mathison</td> <td>Senior Java Developer</td> <td>5+ yrs</td> </tr> <tr> <td>5</td> <td>Matt Repucci</td> <td>Java Developer at KiteDesk</td> <td>1+ yrs</td> </tr> <tr> <td>6</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	1	Name	Title	Experience	2	Allen Stone	Java Developer ME	1+ yrs	3	Jack Markham	Java Developer at EPAM Systems	2+ yrs	4	Rob Mathison	Senior Java Developer	5+ yrs	5	Matt Repucci	Java Developer at KiteDesk	1+ yrs	6				
1	Name	Title	Experience																						
2	Allen Stone	Java Developer ME	1+ yrs																						
3	Jack Markham	Java Developer at EPAM Systems	2+ yrs																						
4	Rob Mathison	Senior Java Developer	5+ yrs																						
5	Matt Repucci	Java Developer at KiteDesk	1+ yrs																						
6																									
Сиз “скрейп” етиўди қәлеўши сайтқа киремиз.																									
Data Miner ди иске түсиремиз.	 <p>The screenshot shows a Chrome browser interface with a 'New Tab' and a search bar. A red arrow icon with the word 'New!' is overlaid on the browser's extension area.</p>																								

New recipe – жана рецептин жаратамыз.

Избе-изликте қатарлар (rows) майданларын толтырамыз.

Избе-изликте бағаналар (columns) майданын толтырамыз.

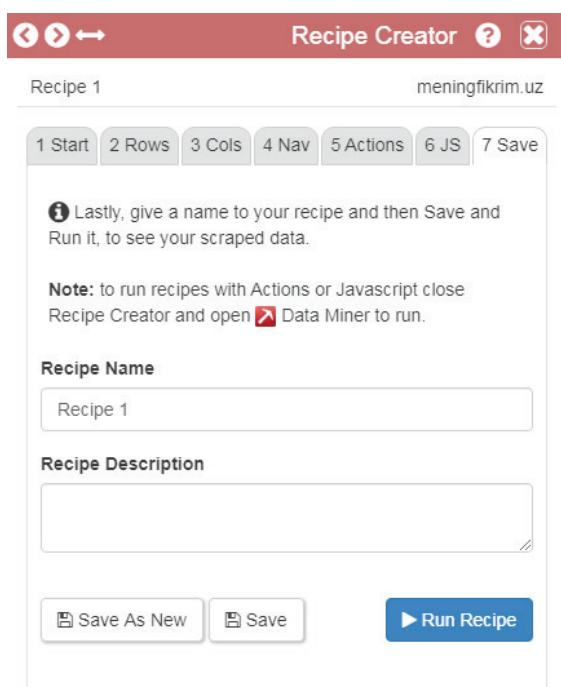
Избе-изликте navigation майданын толтырамыз.

Керекли элементти табыў ушын FIND түймешесин қолланамыз, элементке алып барамыз да SHIFTти басамыз.

Әҳмийетли: тек өзиңизге керек элементти ғана белгилейсиз. Қандай элементлер ажыралып шығып атырғанын көриў ушын экранға дыққат пенен қараң.

Егер сизде қандайда бир қате элементлер ажыралып шығып атырса, SELECT PARENT түймешесин басың.

Рецепт жаратылғаннан соң SAVE қоймасына киремиз ҳәм RUN RECIPEни басамыз.

1 бет скрейп етилгеннен соң NEXT PAGE түймешесин басамыз.

Recipe: Recipe #1 <input type="button" value="▶ Re-Run"/>	Pagination: <input type="button" value="📖 Next Page"/>	Extracted Data: New rows: 20 Total: 20 <input type="button" value="📄 Download ▼"/> <input type="button" value="🗑 Clear"/>
---	---	--

START PAGINATIONға басамыз.

Navigate to Next Page ✕

This recipe can navigate to the next page automatically. Newly scraped rows will get added to the total results. If pagination is not working, edit the recipe and go to the "Nav tab" of recipe editor to change the pagination selector.

Wait seconds before going to next page

Scrape pages before stopping

New rows scraped from last page: 20 Total rows scraped: 20

Скрейпинг жуўмақланғаннан соң, DOWNLOAD түймешесин басамыз. Сизиң мағлыўматлар кесте түринде жүкленеди.

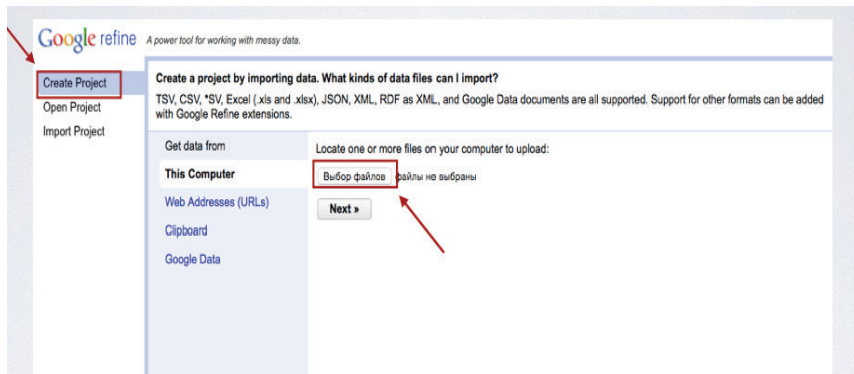
16-ТАПСЫРМА.

To do list мағлыўматларды тазалаў ушын:

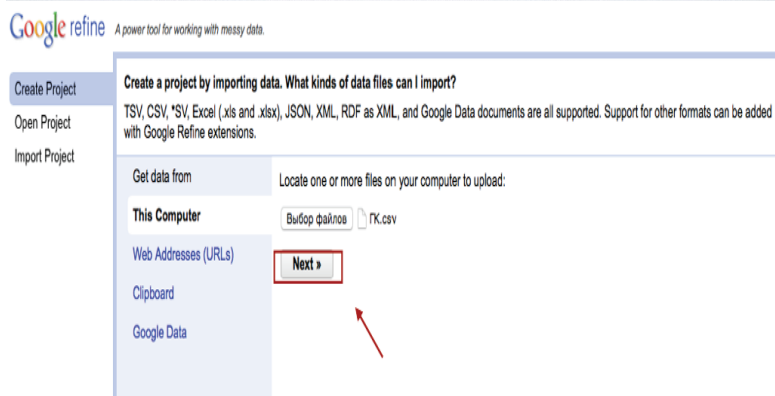
- Мағлыўматларды керекли форматқа айландырыў
- Алдын-ала қайта ислеў
- Қәтелерди типография қатесин табыў

To do list ти ашыў.	
OpenRefine: http://openrefine.org/ ни жүклеў.	
Установщикти иске түсириў	
Браузерди ашыў хәм мына ссылкаға өтиў: http://127.0.0.1:3333 .	

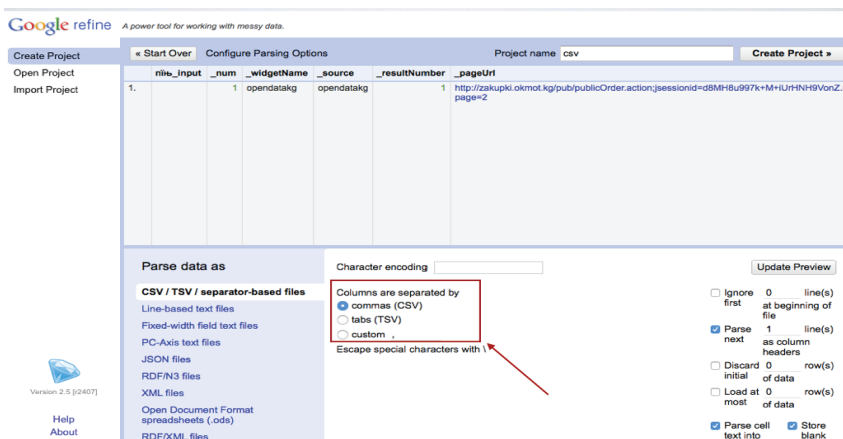
Жаңа жойбар жаратамыз.

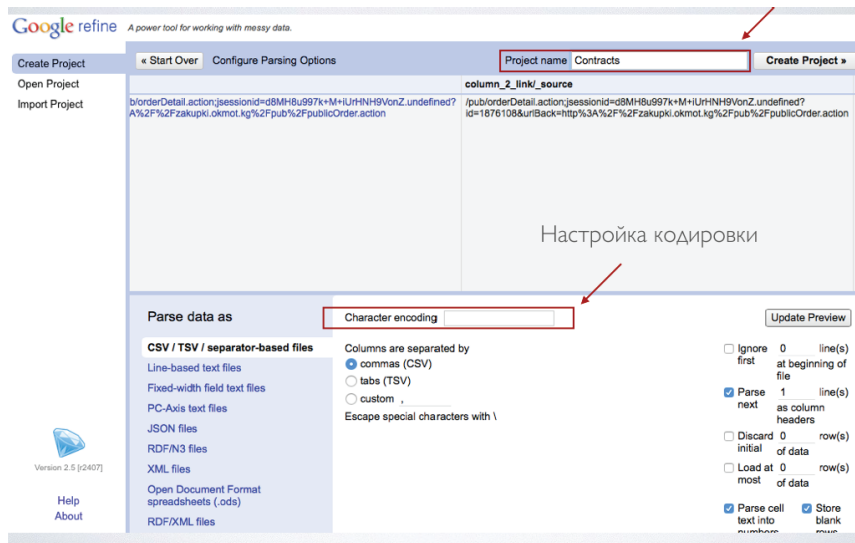
Баслангыш массивти жүклеймиз.

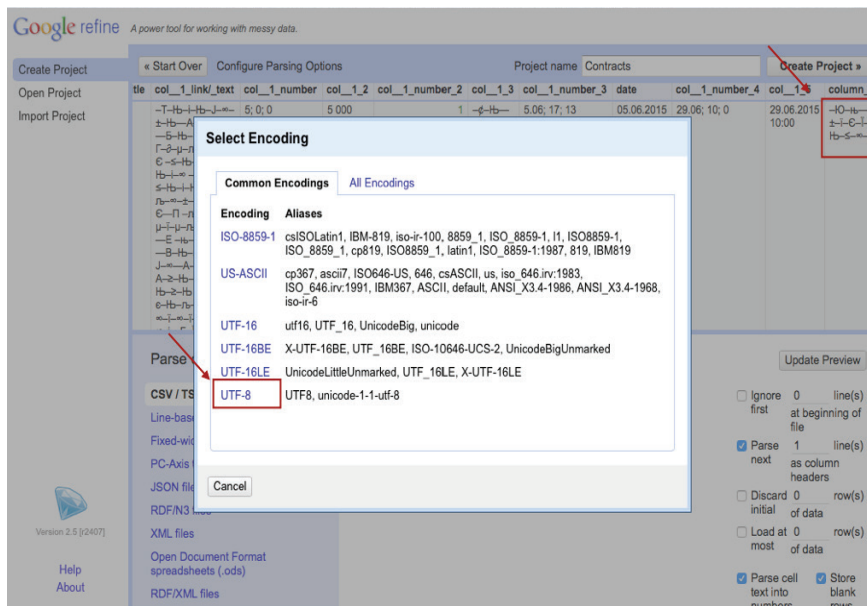
Файл импортын сазлаймыз.

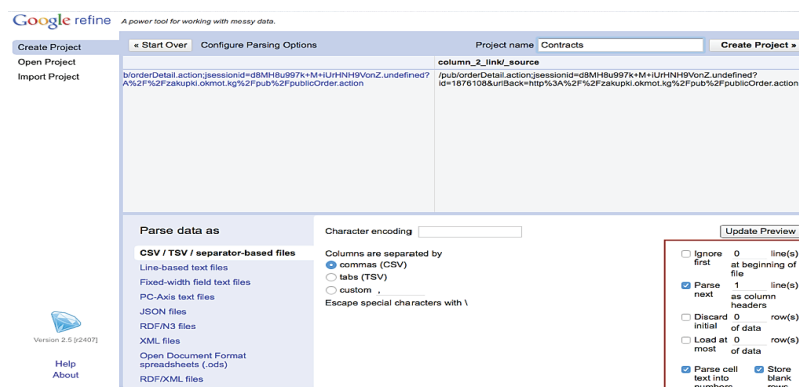
Файл түрін таңлаймыз.

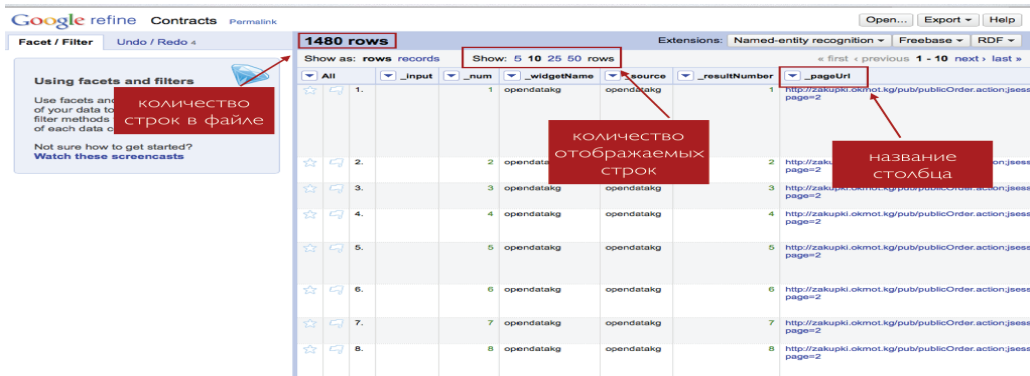
Кодировканы сазлау – UTF-8.

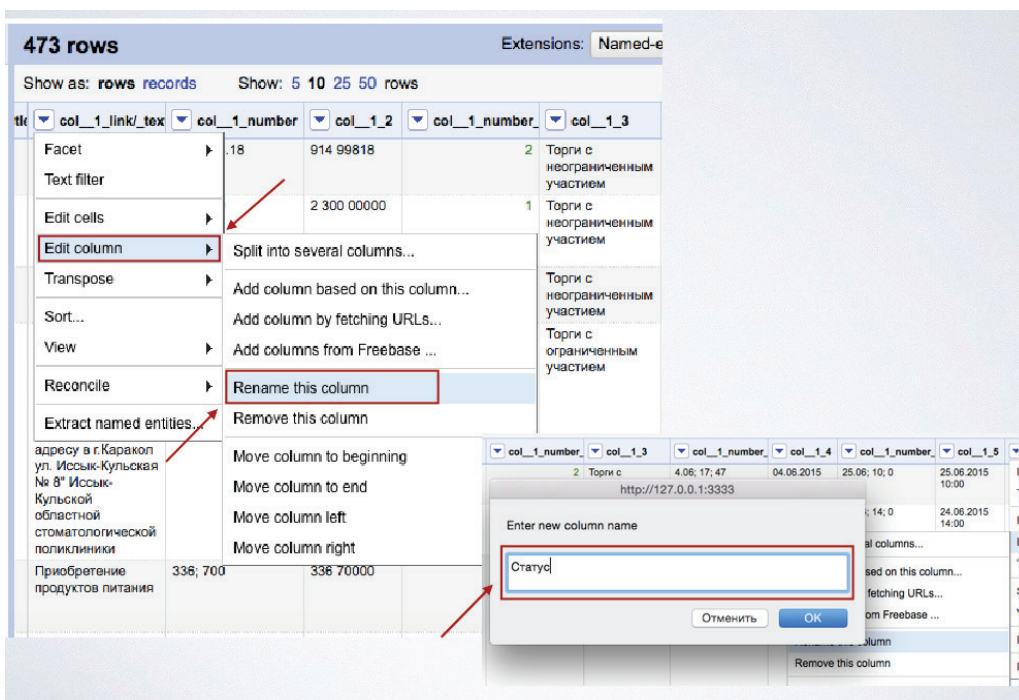
Қосымша параметрлерді сазлау.

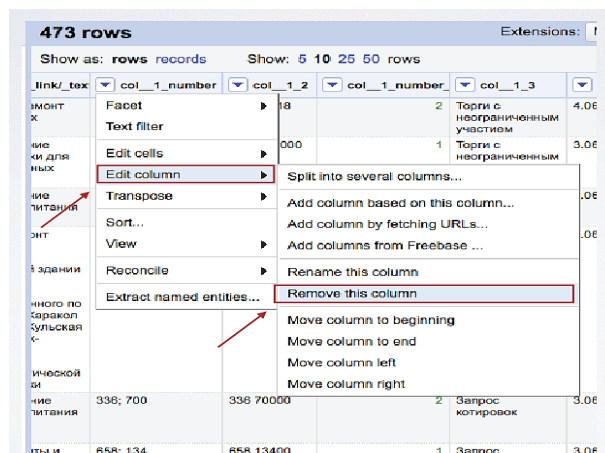
Беттиң тийкарғы элементлерин табамыз.

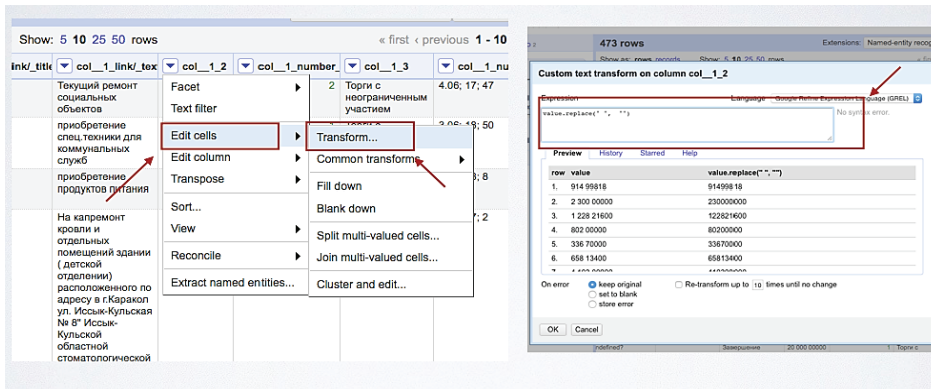
Бағаналардың атларын усылайынша өзгертүү мүмкин.

Бағаналарды усылайынша жоқ етиүү мүмкин.

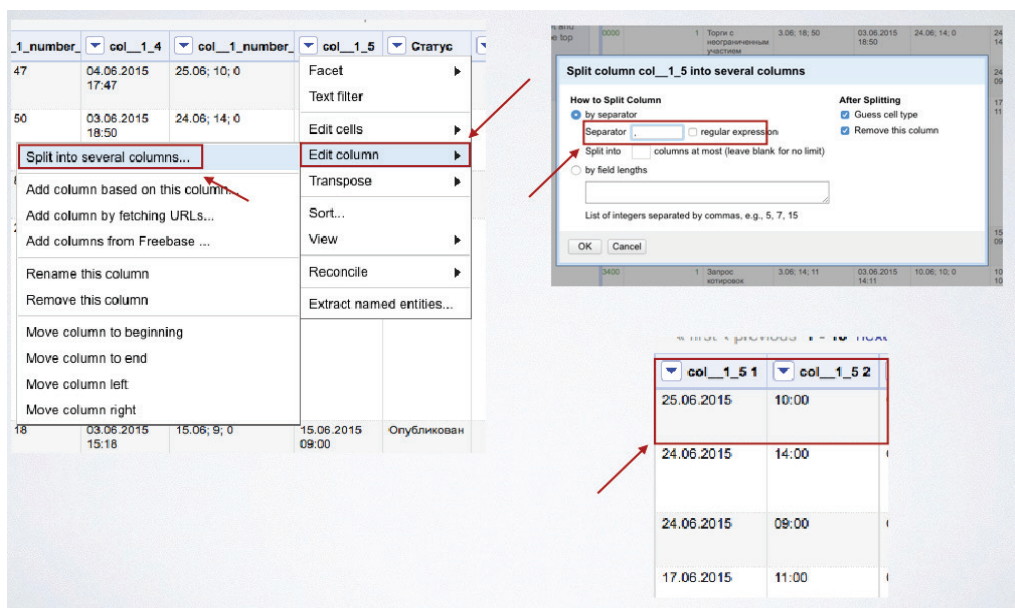

Санлы форматқа айландырыу.

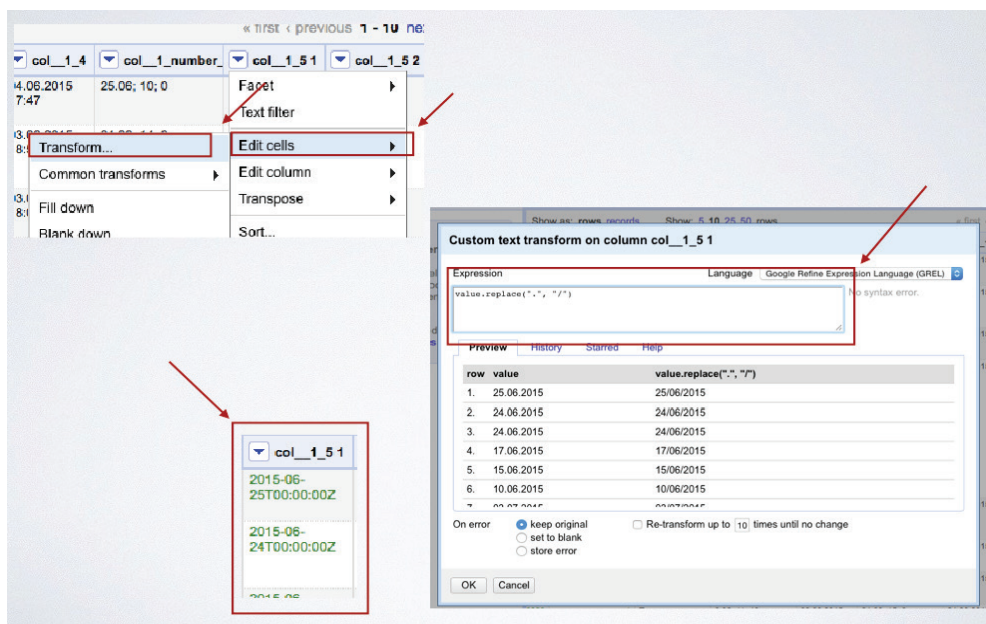

value.replace (« », «») буйрығы арқалы пробеллерди жоқ етиу.

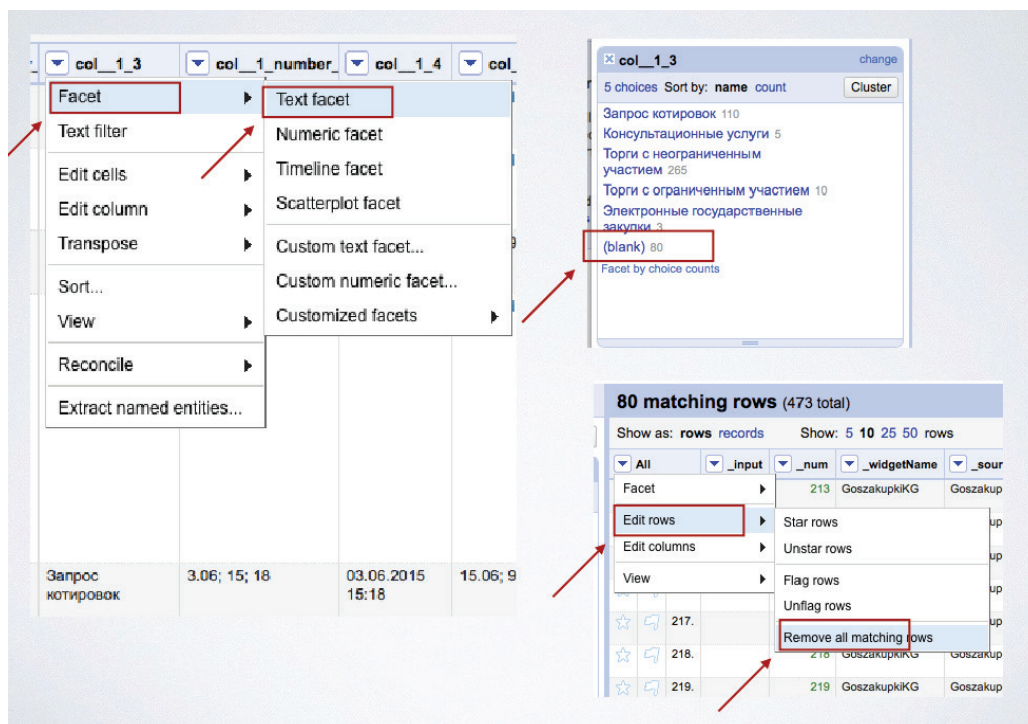
Колонкаларды екиге бөлиу.

Сәне форматына айландырыу.

Фасетлер (таңлап алыў).

17-ТАПСЫРМА.

Күшли хэм эззи гипотезалар өлшемлерин үйрениң.

Күшли гипотезалар өлшеми	Эззи гипотезалар өлшеми
• Мағлыўматты дәлиллеў яки бийкарлаў мүмкин	• Улыўма белгили факт
• Машқаланың, себебиниң, факторының, тәсириниң анық өлшеми бар болыўы	• Гипотезаның бир яки еки бөлими дәлилленіўи/мағлыўматлардың бийкарланыўы мүмкин емес
• Мағлыўматлар бар	• Жүдә кең
• Тема жәмийет ушын әҳмийетли	• Жүдә тар

Төмендеги гипотезалар қайсы түрге киреди: күшлиге ме яки эззиге?
Не ушын?

- Өзбекстанда 1 миллионнан артық абитуриент бар.

- 2018-жылы 2017-жылға салыстырғанда абитуриентлер 7,5%ке аз болды.

- Быйылғы жылы қабыллау квоталары 20%ке өсті.

• 2019-жылы қабыллау квотасын асырғанына қарамастан Өзбекстан ЖООларына абитуриентлердің тек оннан бір бөлегі ғана кире алыуы мүмкін. Себеп мектеп оқыушыларын жақсы таярлай алмағанда емес, ал квотаның азлығында хәм контракт төлемлериниң қымбатлығында.

18-ТАПСЫРМА.

Мына материалларда журналистлер тексерген гипотезаны қәлиплестириң.

<https://economist.kg/2018/09/21/rubim-les-na-kazhdyiy-novyyi-gektar-molodogo-lesa-v-kyrgyzstane-prihoditsya-31-gektar-vyirublenogo/>

https://24.kg/obschestvo/79472_vsego_tri_soma_vden_mogut_izmenit_jizn_rebenka

19-ТАПСЫРМА.

Open refine да фасетлер жәрдеминде мағлыұматларды талқылау бойынша шынығыуды орынлаң.

To do list ти ашың.

Текстли фасетлер.

The screenshot shows the OpenRefine interface with 393 rows. A 'Text facet' menu is open, highlighting 'Text facet'. The main view displays four facets:

- Статус** (Status): 5 choices, sorted by name. Choices include: Изменен (36), Опубликован (206), Отменен (28), Предложения приняты (41), Создан протокол вскрытия (82).
- Статус** (Status): 5 choices, sorted by name. Choices include: Опубликован (206), Создан протокол вскрытия (82), Предложения приняты (41), Изменен (36), Отменен (28).
- Метод закупки** (Procurement Method): 5 choices, sorted by name. Choices include: Запрос котировок (110), Консультационные услуги (5), Торги с неограниченным участием (265), Торги с ограниченным участием (10), Электронные государственные закупки (3).
- Метод закупки** (Procurement Method): 5 choices, sorted by name. Choices include: Торги с неограниченным участием (265), Запрос котировок (110), Торги с ограниченным участием (10), Консультационные услуги (5), Электронные государственные закупки (3).

Ўақытша фасетлер.

Facet / Filter Undo / Redo 12

Refresh Reset All Remove All

date change reset

2013-01-19 11:37:00 — 23:22:00

Facet / Filter Undo / Redo 12 **259 matching rows (393 total)** Extensions: Named-entity recognition Freebase RDF

Refresh Reset All Remove All Show as: rows records Show: 5 10 25 50 rows

titk	col_1_2	col_1_number	Метод закупки	col_1_number	col_1_4	date	col_1_number	Статус
	91499818	2	Торги с неограниченным участием	4.06; 17; 47	04.06.2015 17:47	2015-04-06T17:47:00Z	25.06; 10; 0	Опубликован
	230000000	1	Торги с неограниченным участием	3.06; 18; 50	03.06.2015 18:50	2015-03-06T18:50:00Z	24.06; 14; 0	Опубликован
	122821600	1	Торги с неограниченным участием	3.06; 18; 8	03.06.2015 18:08	2015-03-06T18:08:00Z	24.06; 9; 0	Опубликован
	80200000	1	Торги с ограниченным участием	3.06; 17; 2	03.06.2015 17:02	2015-03-06T17:02:00Z	17.06; 11; 0	Опубликован

Санлы фасетлер.

Facet / Filter Undo / Redo 12

Refresh Reset All Remove All

col_1_2 change reset

0.00 — 1,000,000,000.00

Numeric 356 Non-numeric 0 Blank 37 Error 0

Facet / Filter Undo / Redo 12 **305 matching rows (393 total)** Extensions: Named-entity recognition Freebase RDF

Refresh Reset All Remove All Show as: rows records Show: 5 10 25 50 rows

titk	col_1_link_text	col_1_2	col_1_number
Текущий ремонт социальных объектов		91499818	2
приобретение спец. техники для коммунальных служб		230000000	1
приобретение продуктов питания		122821600	1
На капремонт кровли и отдельных помещений здания (детской отделения) расположенного по адресу в г. Каракол ул. Иссык-Кульская № 8* Иссык-		80200000	1

Кластеризация.

20-ТАПСЫРМА.

Мағлыұматлар менен ислесіу үшін Ехелдің пайдалы функцияларын үйренің.

To do list ти ашың.

«СУММ» ямаса «SUM» функциясы мағлыұматлар көрсетілген диапознда суммалардың мәнісін қайтарады.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
убийство	730	667	685	629	665	669
кража	12022	13861	12905	12521	13234	13436
грабеж и разбой	2594	2836	2498	2245	2088	1780
мошенничество	7815	7744	7878	8212	8416	10150
преступления, связанные с наркотиками	6264	5581	5339	5017	4504	4361
хулиганство	3514	3280	3241	3125	3118	3213
взяточничество	19379	18304	20055	18925	17225	14771
сумма преступлений	80551	78304	78304	78304	78304	78304

«СРЗНАЧ» функциясы мағлыұматлар көрсетилген диапазонда орташа мәністи қайтарады.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
убийство	730	667	685	629	665	669	666	519	432
кража	12022	13861	12905	12521	13234	13436	13605	12705	7850
грабеж и разбой	2594	2836	2498	2245	2088	1780	1516	1189	589
мошенничество	7815	7744	7878	8212	8416	10150	10236	9645	6483
преступления, связанные с наркотиками	6264	5581	5339	5017	4504	4361	4209	3539	3172
хулиганство	3514	3280	3241	3125	3118	3213	2798	1736	1007
взяточничество	19379	18304	20055	18925	17225	14771	13387	10082	6704
сумма преступлений	54328	54284	54613	52687	51264	50395	48433	41432	28255

Пайыздағы (%) структура – улыұма жынаятлар муғдарында жынаятлардың салыстырмалы салмағын көрсетеди.

	2018	%
убийство	432	=B4/B11
кража	7850	
грабеж и разбой	589	
мошенничество	6483	
преступления, связанные с наркотиками	3172	
хулиганство	1007	
взяточничество	6704	
сумма преступлений	28255	

ВО СКОЛЬКО неше мәрте өсиұ темпи болғанлығын көрсетеди. Ол алдыңғы яки базалық жыллар бойынша қанша өсим болғанын көрсетеди.

НА СКОЛЬКО % көбейиұ темпиниң базалық яки алдыңғы жылларға салыстырғанда қаншелли өзгергенин көрсетеди.

Төмендеги формуланы пайдаланып 2010-2014 жыллары жынаятлардың улыұма муғдары қалайынша өзгергенин анализ етиң.

$$\text{Темп роста базисный} = \frac{y_n}{y_1} \cdot 100 = \frac{\text{сумма преступлений}_{2014}}{\text{сумма преступлений}_{2010}} \cdot 100$$

$$\text{Темп роста цепной} = \frac{y_i}{y_{i-1}} \cdot 100 = \frac{\text{сумма преступлений}_{2014}}{\text{сумма преступлений}_{2013}} \cdot 100$$

Формула: =F11/B11

	A	B	C	D	E	F	G
1	Число зарегистрированных преступлений						
2	(единиц)						
3		2010	2011	2012	2013	2014	
11	сумма преступлений	54328	54284	54613	52687	51264	
12						=F11/B11	
13							
14							

Формула: =F11/E11

	A	B	C	D	E	F	G
1	Число зарегистрированных преступлений						
2	(единиц)						
3		2010	2011	2012	2013	2014	
11	сумма преступлений	54328	54284	54613	52687	51264	
12	темп роста цепной					=F11/E11	
13							
14							
15							

Көбейтүү темпи.

$$\text{Темп прироста базисный} = \frac{y_n}{y_1} \cdot 100 - 100 = \frac{\text{сумма преступлений}_{2014}}{\text{сумма преступлений}_{2010}} \cdot 100 - 100$$

$$\text{Темп прироста цепной} = \frac{y_i}{y_{i-1}} \cdot 100 - 100 = \frac{\text{сумма преступлений}_{2014}}{\text{сумма преступлений}_{2013}} \cdot 100 - 100$$

Формула: =F3-100

	A	B	C	D	E	F	G
1	Преступления	2010	2011	2012	2013	2014	
2	сумма преступлений	9524	10112	10178	11218	10480	
3	темп роста базисный					110.04	
4	темп роста цепной					93.421	
5	темп прироста базисный					=F3-100	
6							
7							

Формула: =F4-100

	A	B	C	D	E	F	G
1	Преступления	2010	2011	2012	2013	2014	
2	сумма преступлений	9524	10112	10178	11218	10480	
3	темп роста базисный					110.04	
4	темп роста цепной					93.421	
5	темп прироста базисный					10.038	
6	темп прироста цепной					=F4-100	
7							
8							

Өзинди тексер: ВЫВОД: 2014-жылы жынаятлар муғдары 2010-жылға салыстырғанда 10 пайызға өскен, бирақ 2013-жылға салыстырғанда 6.6%ке азайған.

21-ТАПСЫРМА.

Excel де мағлыұматларды фильтрлеу.

To do list ти ашың.

Screenshot of Microsoft Excel showing the 'Filter' button in the 'Data' ribbon circled in red. The spreadsheet displays a table of crime types with columns for the year, average over 5 years, and percentage in 2014.

Виды преступлений	2014	среднее за 5 лет	% по видам в 2014 год
убийство и покушение на убийство	326	408.6	3%
умышленное причинение тяжкого вреда здоровью	265	274	3%
изнасилование и покушение на изнасилование	317	317.8	3%
кража	3414	3336.6	33%
грабеж	933	1114.8	9%
разбой	463	492.4	4%
хулиганство	2272	2126.8	22%
мошенничество	1061	843.6	10%
взятничество	93	71.4	1%
преступления, связанные с незаконным оборотом наркотиков	1336	1316.4	13%

Second screenshot of Microsoft Excel showing the 'Filter' dropdown menu open, with the 'Filter' button still circled in red. The menu options include sorting by age, descending, color, and deleting the filter. A search box at the bottom shows a list of values with checkboxes.

Виды преступлений	2014	среднее за 5 лет	% по видам в 2014 год
убийство и покушение на убийство	326	408.6	3%
умышленное причинение тяжкого вреда здоровью	265	274	3%
изнасилование и покушение на изнасилование	317	317.8	3%
кража	3414	3336.6	33%
грабеж	933	1114.8	9%
разбой	463	492.4	4%
хулиганство	2272	2126.8	22%
мошенничество	1061	843.6	10%
взятничество	93	71.4	1%
преступления, связанные с незаконным оборотом наркотиков	1336	1316.4	13%

ФАЙЛ ГЛАВНАЯ ВСТАВКА РАЗМЕТКА СТРАНИЦЫ ФОРМУЛЫ ДАННЫЕ РЕЦЕНЗИРОВАНИЕ ВИД

Получение внешних данных Обновить все Подключения Свойства Изменить связи Подключения Сортировка и фильтр Очистить Повторить Дополнительно Текст по столбцам Мгновенное за Удалить дублик Проверка данных Работа

B14

	A	B	C	D	E
1	Виды преступлений	2014	среднее за 5 лет	% по видам в 2014 год	
2	кража	3414	3336.6	33%	
3	хулиганство	2272	2126.8	22%	
4	преступления, связанные с незаконным оборотом наркотиков	1336	1316.4	13%	
5	мошенничество	1061	843.6	10%	
6	грабеж	933	1114.8	9%	
7	разбой	463	492.4	4%	
8	убийство и покушение на убийство	326	408.6	3%	
9	изнасилование и покушение на изнасилование	317	317.8	3%	
10	умышленное причинение тяжкого вреда здоровью	265	274	3%	
11	взятничество	93	71.4	1%	

Золотые правила дата визуализации

Заголовок: о чем говорят данные?

Подзаголовок: Что за данные

Визуализация: структурное представление данных

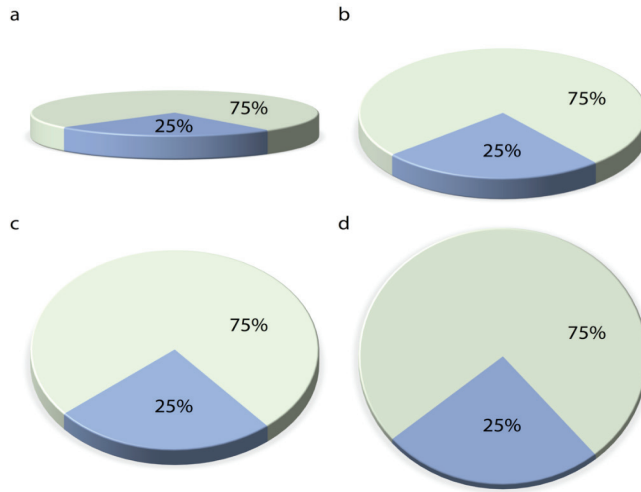

Источник: ссылка на источник данных

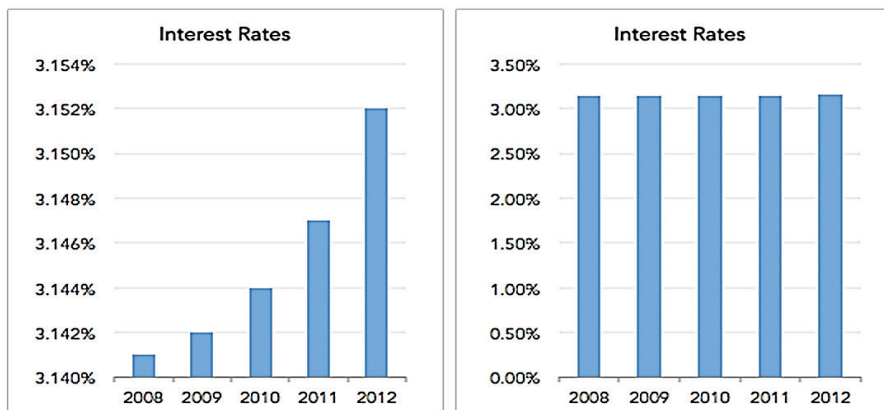

22-ТАПСЫРМА.

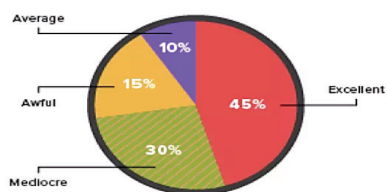
Визуализацияның дұрыс ұсылын белгілең. Таңлауыңызды түсіндириң.

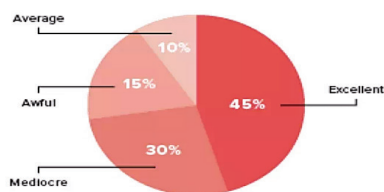
Same Data, Different Y-Axis

INCORRECT

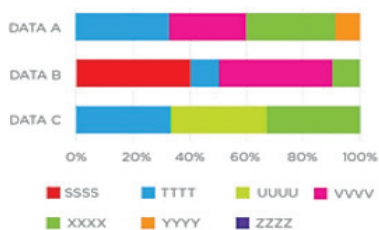

CORRECT

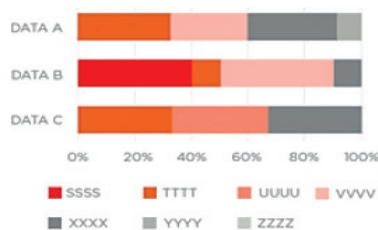

--	--

INCORRECT

CORRECT

--	--

23-ТАПСЫРМА.

Визуализация үшін сервислерді сынап көрің.

http://plot.ly	
https://infogr.am	
https://www.datawrapper.de	
http://canva.com	
http://pictochart.com	
Tableau public (он-лайн хэм офф-лайн)	
https://carto.com	
Storymap.knightlab.com	
Juxtapose.knightlab.com	
Thinklink.com	
Timeline.knightlab.com	

24-ТАПСЫРМА.

Дата-тарийхқа сәйкес түрди табың. Сәйкес қатарларды линиялар менен байланыстырың.

Мақалалар	https://www.bbc.co.uk/news/resources/idt-sh/strawberry_ring																					
Сқролителлинг	https://www.youtube.com/watch?v=FPWjRynf8UI																					
Мультимедиялы жойбарлар	 <p>Что происходит в парламенте?</p> <p>Средняя представленность женщин в парламентских фракциях составляет 13%, в двух фракциях депутатов нет вообще</p> <p>В парламентской фракции «Кыргызстан» женщин меньше, чем мужчин с фамилией Исаев</p> <p>Количество депутатов в парламенте</p> <p>Женщины в парламентских фракциях</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Фракция</th> <th>2015 год</th> <th>2018 год</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>АКП</td> <td>8%</td> <td>8%</td> </tr> <tr> <td>АКП-Б</td> <td>18%</td> <td>14%</td> </tr> <tr> <td>АКП-В</td> <td>22%</td> <td>0%</td> </tr> <tr> <td>АКП-С</td> <td>25%</td> <td>0%</td> </tr> <tr> <td>АКП-Д</td> <td>27%</td> <td>27%</td> </tr> <tr> <td>АКП-Е</td> <td>24%</td> <td>29%</td> </tr> </tbody> </table> <p>■ 2015 год ■ 2018 год</p>	Фракция	2015 год	2018 год	АКП	8%	8%	АКП-Б	18%	14%	АКП-В	22%	0%	АКП-С	25%	0%	АКП-Д	27%	27%	АКП-Е	24%	29%
Фракция	2015 год	2018 год																				
АКП	8%	8%																				
АКП-Б	18%	14%																				
АКП-В	22%	0%																				
АКП-С	25%	0%																				
АКП-Д	27%	27%																				
АКП-Е	24%	29%																				
Видео	https://www.bloomberg.com/graphics/2015-dangerous-jobs																					
Промо-ролики	http://rhythm-of-food.net/																					
Социаллық роликлер	https://www.thestar.com/news/world/analysis/2018/07/14/trump-has-said-1340330-words-as-president-theyre-getting-more-dishonest-a-star-study-shows.html																					
Инфографикалар																						
Плакатлар																						
Тестлер																						

ЖУЎМАҚ

Дата-материалды жаратыў – төмендеги схемалар арқалы сәўлеленетуғын қурамалы процесс: изле, ал, тексер, тазала, талқыла, көрсет.

Усы алты басқыштың барлығы, мағлыұматлар хәр қыйлы хызметлерден хәм арнаўлы бағдарламалардан өтеди хәм түрли усылларға дус келеди. Бул процессти өзлестириў хәм турақлы көнликпелерди раўажландырыў ушын басынан ақырына шекем бирнеше мәрте өтиў керек. Усы әсбаплар топламы базы пайдалы бағдарламаларды, хызметлерди еркин рәўиште өзлестириў, алынған мағлыұматлар менен бирге ислесиўди үйрениў имканиятын бередиди. Дата-журналистика: қәнигеликке дәслепки қәдемин таслап атырғанлар ушын әмелий курс тийкарында теориялық билимлерди бирлестириўи мүмкин. Соны ядта тутыў керек, мағлыұматлар журналистикасы турақлы раўажланып бармақта, жаңаша қатнаслар пайда болады, анализлеў хәм визуализация ушын жаңа имканиятлар туўылмақта. Жана хызметлер турақлы рәўиште раўажланып бармақта. Көп қураллар бар, сиз өзиңиз ушын қолайлысын таңлап алыўыңыз керек. Хәм, әлбетте, турақлы түрде мағлыұмат қуралларының арсеналын жаналап барың.

СОДЕРЖАНИЕ

КИРИСИҰ	2
1-ТАПСЫРМА.....	3
2-ТАПСЫРМА.....	3
3-ТАПСЫРМА.....	5
4-ТАПСЫРМА.....	7
5-ТАПСЫРМА.....	7
6-ТАПСЫРМА.....	8
7-ТАПСЫРМА.....	8
8-ТАПСЫРМА.....	9
9-ТАПСЫРМА.....	10
10-ТАПСЫРМА.....	10
11-ТАПСЫРМА.....	11
12-ТАПСЫРМА.....	12
13-ТАПСЫРМА.....	12
14-ТАПСЫРМА.....	13
15-ТАПСЫРМА.....	13
16-ТАПСЫРМА.....	15
17-ТАПСЫРМА.....	20
18-ТАПСЫРМА.....	21
19-ТАПСЫРМА.....	21
20-ТАПСЫРМА.....	23
21-ТАПСЫРМА.....	26
22-ТАПСЫРМА.....	27
23-ТАПСЫРМА.....	29
24-ТАПСЫРМА.....	30
ЖУҰМАҚ.....	31

A series of horizontal dotted lines for writing, consisting of 20 lines.

A series of 25 horizontal dotted lines, evenly spaced, filling the majority of the page below the row of dots.

**ДАТА-ЖУРНАЛИСТИКА ҚӘНИГЕЛИККЕ
ДӘСЛЕПКИ ҚӘДЕМИН ТАСЛАП АТЫРҒАНЛАР
УШЫН ӘМЕЛИЙ КУРСҚА**

ӘСБАПЛАР ТОПЛАМЫ

Дүзиўшилер:

Дарья Османова ҳәм Эмиль Фахреев

“NORI” ЖШЖ полиграфиясында басылды.
Ташкент к., Әмир Темур көшеси, 4-Ц, 1-жай